

32003L0072

18.8.2003.

SLUŽBENI LIST EUROPSKE UNIJE

L 207/25

DIREKTIVA VIJEĆA 2003/72/EZ**od 22. srpnja 2003.****o dopuni Statuta Europske zadruge u odnosu na sudjelovanje zaposlenika**

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,

uzimajući u obzir Ugovor o osnivanju Europske zajednice, a posebno njegov članak 308.,

uzimajući u obzir prijedlog Komisije ⁽¹⁾,uzimajući u obzir mišljenje Europskog parlamenta ⁽²⁾,uzimajući u obzir mišljenje Europskoga gospodarskog i socijalnog odbora ⁽³⁾,

budući da:

(1) Radi postizanja ciljeva Ugovora, Uredbom Vijeća (EZ) br. 1435/2003 ⁽⁴⁾ donesen je Statut za Europsku zadrugu (SCE).

(2) Cilj te Uredbe je stvaranje jedinstvenog pravnog okvira unutar kojeg bi zadruge i druge pravne i fizičke osobe iz različitih država članica mogle planirati i provesti reorganizaciju svojeg poslovanja prema zadružnom modelu na razini Zajednice.

(3) Radi promicanja socijalnih ciljeva Zajednice moraju se utvrditi posebne odredbe, posebno u području sudjelovanja zaposlenika u upravljanju, kako osnivanje SCE-a ne bi dovelo do nestanka ili smanjenja prakse postojećeg sudjelovanja zaposlenika u upravljanju u subjektima koji sudjeluju u uspostavi SCE-a. Ovaj cilj treba postići putem utvrđivanja skupine pravila za ovo područje, koja će dopuniti odredbe Uredbe (EZ) br. 1435/2003.

(4) Budući da gore opisane ciljeve predloženog djelovanja države članice ne mogu dostatno ostvariti, na način da se utvrdi skup pravila o sudjelovanju zaposlenika primjenljivog na SCE, te se stoga mogu zbog opsega i učinka predloženog djelovanja na bolji način ostvariti na razini Zajednice, Zajednica može donijeti mjere u skladu

s načelom supsidijarnosti utvrđenim u članku 5. Ugovora. U skladu s načelom proporcionalnosti, kako je utvrđeno u tom članku, ova Direktiva ne prelazi ono što je potrebno za ostvarivanje tih ciljeva.

(5) Velika raznolikost pravila i praksi koja postoji u državama članicama s obzirom na način na koji predstavnici zaposlenika sudjeluju u donošenju odluka u zadrugama čini neuputnim donošenje jedinstvenog europskog modela sudjelovanja zaposlenika primjenljivog na SCE.

(6) Potrebno je osigurati postupke obavješćivanja i savjetovanja na transnacionalnoj razini za sve slučajeve osnivanja nekog SCE-a, uz potrebnu prilagodbu novoformiranih SCE-a gdje je to opravdano zbog njihove veličine, kako je procijenjeno u uvjetima zaposlenja.

(7) Ako postoje prava suodlučivanja u jednom ili više subjekata koji osnivaju SCE, ona bi se u načelu trebala sačuvati njihovim prelaskom u SCE, po osnutku, ako strane ne odluče drukčije.

(8) Stvarni postupci transnacionalnog obavješćivanja i savjetovanja i, prema potrebi, suodlučivanja, koji će se primijeniti na svaki SCE, trebali bi se prvenstveno utvrditi sporazumom između dvije zainteresirane strane ili, u nedostatku istog, kroz primjenu skupa supsidijarnih pravila.

(9) Države članice trebale bi i dalje imati mogućnost izuzeća od primjene standardnih pravila koja se odnose na sudjelovanje u slučaju spajanja ili pripajanja, s obzirom na raznolikost nacionalnih sustava za sudjelovanje zaposlenika. Postojeći se sustavi i prakse sudjelovanja, gdje je primjereno na razini uključenih subjekata, moraju u tom slučaju zadržati prilagođavanjem registracijskih pravila.

(10) Pravila glasanja unutar posebnog tijela koje predstavlja zaposlenike s ciljem pregovaranja, posebno pri zaključivanju sporazuma koji osiguravaju razinu sudjelovanja nižu od već postojeće unutar jednog ili više uključenih subjekata, trebala bi biti proporcionalna riziku nestanka ili smanjenja postojećih sustava ili praksi sudjelovanja. Taj je rizik veći u slučaju SCE-a osnovanog preustrojem ili spajanjem ili pripajanjem, nego osnivanjem novog SCE-a.

⁽¹⁾ SL C 236, 31.8.1993., str. 36.⁽²⁾ SL C 42, 15.2.1993., str. 75.⁽³⁾ SL C 223, 31.8.1992., str. 42.⁽⁴⁾ SL L 207, 18.8.2003., str. 1.

- (11) U nedostatku sporazuma nakon pregovora između predstavnika zaposlenika i nadležnih tijela uključenih subjekata, trebalo bi donijeti propise o određenim standardnim pravilima koja bi se primjenjivala na SCE, po njegovu osnutku. Ova bi standardna pravila trebala osigurati učinkovitu praksu transnacionalnog obavješćivanja i savjetovanja zaposlenika, kao i njihovo suodlučivanje u relevantnim tijelima SCE-a, ako je takvo suodlučivanje postojalo prije njegova osnutka unutar uključenih subjekata.
- (12) Kada se primjena spomenutih postupaka na subjekte uključene u novi SCE ne može opravdati zbog njihove male veličine u odnosu na uvjete zaposlenosti, SCE bi trebao biti sukladan nacionalnim pravilima o sudjelovanju zaposlenika na snazi u državi članici u kojoj se osniva registrirano sjedište, ili u državama članicama u kojima ima društva kćeri ili poslovne jedinice. Ovo ne bi trebalo dovoditi u pitanje obvezu SCE-a koji je već osnovan za provedbu ovih postupaka ako značajan broj zaposlenih tako zatraži.
- (13) Posebne odredbe bi se trebale primjenjivati na sudjelovanje na skupštinama, u mjeri u kojoj to nacionalni zakoni dozvoljavaju. Primjena ovih odredbi ne isključuje primjenu drugih oblika sudjelovanja, kao što je predviđeno ovom Direktivom.
- (14) Države članice trebale bi odgovarajućim odredbama osigurati da se u slučaju strukturnih promjena koje bi proizašle iz stvaranja SCE-a o sporazumima o sudjelovanju zaposlenika u upravljanju, prema potrebi, može ponovno pregovarati.
- (15) Trebalo bi donijeti odredbu za predstavnike zaposlenika koji djeluju u okviru ove Direktive za korištenje, pri izvršavanju funkcija, jednake zaštite i jamstva kao i one koje su osigurane za predstavnike zaposlenika kroz zakonodavstvo i/ili praksu države zaposlenja. Oni ne bi smjeli biti izloženi diskriminaciji, uključujući uznemiravanje, kao posljedice zakonitog izvršavanja aktivnosti, i trebali bi koristiti prikladnu zaštitu u pogledu otkaza i drugih sankcija.
- (16) Trebala bi se čuvati povjerljivost osjetljivih informacija čak i po isteku mandata predstavnika zaposlenika, te bi trebalo donijeti propis koji dozvoljava nadležnom tijelu SCE-a uskratiti informaciju koja bi ozbiljno štetila djelovanju SCE-a, ako bi bila javno objavljena.
- (17) Ako SCE i njegova društva-kćeri i poslovne jedinice podliježu Direktivi Vijeća 94/45/EZ od 22. rujna 1994. o osnivanju Europskog radničkog vijeća ili uvođenju postupka koji obuhvaća poduzeća i skupine poduzeća na razini Zajednice u svrhu obavješćivanja i savjetovanja zaposlenika⁽¹⁾, odredbe te Direktive i odredbe koje je prenose u nacionalno zakonodavstvo ne bi se trebale primjenjivati na SCE ni na društva-kćeri ni na poslovne jedinice, osim ako posebno pregovaračko tijelo ne započne pregovore ili ne završi već započete pregovore.
- (18) Ova Direktiva ne bi trebala utjecati na druga postojeća prava o sudjelovanju te ne treba utjecati na druge postojeće predstavničke strukture, predviđene propisima Zajednice te nacionalnim pravom i praksom.
- (19) Države članice trebale bi poduzeti primjerene mjere u slučaju nepoštovanja obveza određenih ovom Direktivom.
- (20) Ugovor nije odredio potrebne ovlasti za Zajednicu kako bi usvojila ovu Direktivu, osim onih određenih člankom 308.
- (21) Temeljno je načelo i utvrđeni cilj ove Direktive da osigura stečena prava zaposlenika u pogledu sudjelovanja u donošenju odluka poduzeća. Prava zaposlenika na snazi prije donošenja SCE-a trebala bi pružati temelj za prava zaposlenika na sudjelovanje u upravljanju u SCE-u (načelo „prije i poslije”). Zbog toga, taj se pristup ne bi trebalo primjenjivati samo na početno osnivanje SCE-a već i na strukturne promjene u postojećem SCE-u te na pravne osobe na koje utječu procesi strukturne promjene. Stoga, kad se registrirano sjedište SCE-a prebaci iz jedne države članice u drugu, trebalo bi nastaviti primjenjivati najmanje istu razinu prava zaposlenika na sudjelovanje. Nadalje, ako se dostigne ili prijeđe prag koji se odnosi na sudjelovanje zaposlenika nakon registracije SCE-a, ta bi se prava trebala primjenjivati na isti način na koji bi se bila primijenila da je prag dostignut ili prijeđen prije registracije.

⁽¹⁾ SL L 254, 30.9.1994., str. 64. Direktiva kako je izmijenjena Direktivom 97/74/EZ (SL L 10, 16.1.1998., str. 22.).

- (22) Države članice mogu omogućiti da predstavnici sindikata budu članovi posebnog pregovaračkog tijela, neovisno od činjenice jesu li oni zaposlenici pravne osobe koja je uključena u osnivanje SCE-a. Države članice bi u ovom kontekstu posebno trebale moći uvesti ovo pravo u slučajevima u kojima predstavnici sindikata imaju pravo biti članovima te glasovati u nadzornim ili upravnim tijelima tvrtke u skladu s nacionalnim zakonodavstvom.
- (23) U nekoliko država članica, sudjelovanje zaposlenika i druga područja radnih odnosa temelje se i na nacionalnom zakonodavstvu, kao i na praksi za koju se u ovom kontekstu također smatra da pokriva kolektivne ugovore na raznim nacionalnim, sektorskim razinama i/ili na razini poduzeća,

- (d) „dotično društvo-kći ili poslovna jedinica” znači društvo-kći ili poslovna jedinica uključene pravne osobe za koju je predloženo da postane društvo-kći ili poslovna jedinica SCE-a po njegovu osnutku;
- (e) „predstavnici zaposlenika” znači predstavnici zaposlenika predviđeni nacionalnim zakonodavstvom i/ili praksom;
- (f) „predstavničko tijelo” znači tijelo koje predstavlja zaposlenike, uspostavljeno na temelju sporazuma navedenih u članku 4. ili u skladu s odredbama Priloga, sa svrhom obavješćivanja i savjetovanja zaposlenika SCE-a i njegovih podružnica i ustanova smještenih u Zajednici te, prema potrebi, ostvarivanja prava na uključenost u poslovanje u odnosu na SCE;

DONIJELO JE OVU DIREKTIVU:

ODJELJAK I.

OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Cilj

1. Ovom Direktivom uređuje se sudjelovanje zaposlenika u poslovima Europskih zadruga (dalje u tekstu SCE-a), kako je navedeno u Uredbi (EZ) br. 1435/2003.

2. U tu svrhu, utvrdit će se sporazumi o sudjelovanju u svakom SCE-u, u skladu s pregovaračkim postupkom navedenim u člancima od 3. do 6. ili, uz uvjete određene člancima 7. i 8., u skladu s Prilogom.

Članak 2.

Definicije

Za potrebe ove Direktive:

- (a) „SCE” znači bilo koja zadruga osnovana u skladu s Uredbom (EZ) br. 1435/2003;
- (b) „uključene pravne osobe” znači trgovačka društva u smislu članka 48. stavka 2. Ugovora, uključujući zadruge, kao i pravne osobe osnovane na temelju zakona države članice, izravno uključene u osnivanje SCE-a te uređene istim zakonom;
- (c) „društva-kćeri” uključene pravne osobe ili SCE-a znači poduzeće nad kojim ta pravna osoba ili SCE vrši vladajući utjecaj određen člankom 3. stavcima od 2. do 7. Direktive 94/45/EZ;

- (g) „posebno pregovaračko tijelo” znači tijelo koje je osnovano u skladu s člankom 3. za pregovaranje s nadležnim tijelom uključenih pravnih osoba radi sklapanja sporazuma o sudjelovanju zaposlenika unutar SCE-a;

- (h) „sudjelovanje zaposlenika” znači bilo koji mehanizam, uključujući obavješćivanje, savjetovanje i suodlučivanje, kroz koji predstavnici zaposlenika mogu vršiti utjecaj na odluke koje treba donijeti u poduzeću;

- (i) „obavješćivanje” znači obavješćivanje tijela koje predstavlja zaposlenike i/ili predstavnike zaposlenika od strane nadležnog tijela SCE-a o pitanjima koja se tiču samog SCE-a te bilo koje njegovog društva-kćeri ili poslovne jedinice smještene u drugoj državi članici ili koja prelaze ovlasti tijela za donošenje odluka u jednoj državi članici u to vrijeme, na način i sa sadržajem koji dozvoljava predstavnicima zaposlenika da provedu temeljitu analizu mogućeg učinka te, prema potrebi, pripreme savjetovanje s nadležnim tijelom SCE-a;

- (j) „savjetovanje” znači uspostavljanje dijaloga i razmjene stajališta između tijela koje predstavlja zaposlenike i/ili predstavnike zaposlenika te nadležnog tijela SCE-a, u to vrijeme, načinom i sadržajem koji dozvoljavaju predstavnicima zaposlenika da na temelju dobivenih informacija izraze mišljenje o mjerama koje je osmislilo nadležno tijelo koje se može uzeti u obzir u postupku donošenja odluka unutar SCE-a;

- (k) „suodlučivanje” znači utjecaj tijela koje predstavlja zaposlenike i/ili predstavnike zaposlenika na poslove pravne osobe pomoću:

— prava na biranje ili imenovanje nekih članova nadzornog ili upravnog tijela pravne osobe, ili

— prava na preporuku i/ili osporavanje nekih ili svih članova nadzornog ili upravnog tijela pravne osobe.

— sastav posebnog pregovaračkog tijela nema za posljedicu dvostruko predstavništvo odnosnih zaposlenika.

ODJELJAK II.

PREGOVARAČKI POSTUPAK PRIMJENLJIV NA SCE-e KOJE SU OSNOVALE NAJMANJE DVIJE PRAVNE OSOBE ILI KOJI SU OSNOVANI POSTUPKOM PREUSTROJA

Članak 3.

Stvaranje posebnog pregovaračkog tijela

1. Kad upravljačka ili upravna tijela uključenih pravnih osoba sastave plan za osnivanje SCE-a, ona će u što kraćem roku poduzeti potrebne korake, uključujući davanje informacija o identitetu uključenih pravnih osoba te društava-kćeri ili poslovnih jedinica, kao i broj njihovih zaposlenika, kako bi započeli pregovore s predstavnicima zaposlenika pravnih osoba o sporazumima za sudjelovanje zaposlenika u SCE-u.

2. U ovu svrhu stvorit će se posebno pregovaračko tijelo koje predstavlja zaposlenike uključenih pravnih osoba te odnosnih društava-kćeri ili poslovnih jedinica u skladu sa sljedećim odredbama:

(a) pri biranju ili imenovanju članova posebnog pregovaračkog tijela osigurat će se sljedeće:

i. da su takvi članovi izabrani ili imenovani razmjerno broju zaposlenika zaposlenih u svakoj državi članici od strane uključenih pravnih osoba te odnosnih društava-kćeri ili poslovnih jedinica, dodjeljivanjem svakoj državi članici jednog mjesta za svaki udio zaposlenika zaposlenih u toj državi članici koji odgovara 10 % ili dijelu tog postotka u odnosu na ukupni broj zaposlenika zaposlenih u svim državama članicama;

ii. da u slučaju SCE-a koji je formiran spajanjem ili pripajanjem budu predviđeni takvi daljnji dodatni članovi iz svake države članice u mjeri potrebnoj da se omogući posebnom pregovaračkom tijelu da uključi najmanje jednog člana koji predstavlja svaku uključenu zadrugu koja je registrirana i ima zaposlenike u toj državi članici te za koju je predloženo da bude ukinuta kao zasebna pravna osoba slijedom registracije SCE-a, u mjeri u kojoj:

— broj takvih dodatnih članova ne prelazi 20 % broja članova određenih na temelju točke i.; i

Ako je broj takvih zadruga viši od broja dodatnih mjesta raspoloživih u skladu s prvim podstavkom, ova dodatna mjesta moraju se dodijeliti zadrugama u različitim državama članicama smanjivanjem redoslijeda u odnosu na broj zaposlenika koje zapošljavaju.

(b) Države članice određuju metodu koja će se koristiti pri izboru ili imenovanju članova posebnog pregovaračkog tijela koji će se birati ili imenovati na njihovu državnom području. One poduzimaju potrebne mjere kako bi osigurale da, što je više moguće, u te članove bude uključen najmanje jedan član koji će predstavljati svaku uključenu pravnu osobu koja ima zaposlenike u odnosnoj državi članici. Te mjere ne smiju povećati ukupan broj članova. Metode korištene za predlaganje, imenovanje ili biranje predstavnika zaposlenika trebaju promicati uravnoteženu zastupljenost spolova.

Države članice mogu omogućiti da takvi članovi mogu uključiti predstavnike sindikata, bez obzira na to jesu li oni zaposlenici uključene pravne osobe ili odnosnih društava-kćeri ili poslovnih jedinica.

Ne dovodeći u pitanje nacionalno zakonodavstvo i/ili praksu kojom se određuju ograničenja za osnivanje predstavničkog tijela, države članice omogućit će da zaposlenici u poduzećima ili pogonima u kojima bez njihove krivnje nema predstavnika zaposlenika, imaju pravo izabrati ili imenovati članove posebnog pregovaračkog tijela.

3. Posebno pregovaračko tijelo i nadležna tijela uključenih pravnih osoba pisanim sporazumom određuju dogovor o sudjelovanju zaposlenika unutar SCE-a.

U tu svrhu nadležna tijela uključenih pravnih osoba obavješćuju posebno pregovaračko tijelo o planu i aktualnom postupku osnivanja SCE-a, do njegove registracije.

4. Suglasno stavku 6., posebno pregovaračko tijelo mora donijeti odluke apsolutnom većinom svojih članova, uz uvjet da takva većina predstavlja apsolutnu većinu zaposlenika. Svaki član ima jedan glas. Međutim, ako rezultat pregovora dovede do smanjenja prava na suodlučivanje, potrebna većina za odluku da se takav sporazum odobri mora imati glasove dvije trećine članova posebnog pregovaračkog tijela koje predstavlja najmanje dvije trećine zaposlenika, uključujući glasove članova koji predstavljaju zaposlenike zaposlene u najmanje dvije države članice

- u slučaju da se SCE osnuje spajanjem ili pripajanjem, ako suodlučivanje pokriva najmanje 25 % ukupnog broja zaposlenika uključenih zadruga, ili
- u slučaju da je SCE osnovan na bilo koji drugi način, ako suodlučivanje pokriva najmanje 50 % ukupnog broja zaposlenika uključenih pravnih osoba.

Smanjenje prava na suodlučivanje podrazumijeva omjer članova tijela SCE-a u smislu članka 2. stavka (k), koji je manji od najvećeg omjera koji postoji između uključenih pravnih osoba.

5. Posebno pregovaračko tijelo može u svrhu pregovora za pomoć u radu tražiti stručnjake prema vlastitom izboru, na primjer, predstavnike prikladnih sindikalnih organizacija na razini Zajednice. Takvi stručnjaci mogu prisustvovati pregovaračkim sastancima u savjetodavnom svojstvu na zahtjev posebnog pregovaračkog tijela ako je to prikladno za promicanje razumljivosti i dosljednosti na razini Zajednice. Posebno pregovaračko tijelo može odlučiti obavijestiti o početku pregovora predstavnike nadležnih vanjskih organizacija, uključujući sindikate.

6. Posebno pregovaračko tijelo može većinom utvrđenom u drugom podstavku odlučiti da ne započne pregovore ili da završi već započete pregovore te da se pozove na pravila o obavješćivanju i savjetovanju zaposlenika koja su na snazi u državama članicama u kojima SCE ima zaposlenike. Takva će odluka zaustaviti postupak zaključivanja sporazuma iz članka 4. U slučaju da se donese takva odluka, neće se primijeniti odredbe Priloga.

Dvije trećine zaposlenika, uključujući glasove članova koji predstavljaju zaposlenike zaposlene u najmanje dvije države članice, čine potrebnu većinu za odlučivanje o nezapočinjanju ili zatvaranju pregovora.

U slučaju da je SCE osnovan preustrojem, ovaj se stavak ne primjenjuje ako je prisutna uključenost u poslovanje u zadrugi u kojoj će se provesti preustroj.

Posebno pregovaračko tijelo ponovno će se sastati na pismeni zahtjev najmanje 10 % zaposlenika SCE-a, njegovih društava-kćeri i poslovnih jedinica, ili njihovih predstavnika, najranije dvije godine nakon spomenute odluke, ako se stranke ne dogovore da se pregovori ponovno otvore ranije. Ako posebno pregovaračko tijelo odluči ponovno otvoriti pregovore s poslovnim vodstvom, ali se ne postigne sporazum kao posljedica tih pregovora, nijedna od odredbi iz Priloga se ne primjenjuje.

7. Sve troškove koji se odnose na funkcioniranje posebnog pregovaračkog tijela i općenito na pregovore snose uključene

pravne osobe kako bi se omogućilo da posebno pregovaračko tijelo provede svoju zadaću na primjeren način.

U skladu s ovim načelom, države članice mogu propisati proračunska pravila vezano uz djelovanja posebnog pregovaračkog tijela. One mogu posebno ograničiti financiranje na pokrivanje samo jednog stručnjaka.

Članak 4.

Sadržaj sporazuma

1. Nadležna tijela uključenih pravnih osoba i posebno pregovaračko tijelo pregovaraju u duhu suradnje s ciljem postizanja sporazuma o rješenjima za sudjelovanje zaposlenika unutar SCE-a.

2. Ne dovodeći u pitanje neovisnost stranaka sporazuma te suglasno stavku 4., sporazum iz stavka 1. između nadležnih tijela uključenih pravnih osoba i posebnog pregovaračkog tijela određuje:

- (a) područje primjene sporazuma;
- (b) sastav, broj članova i dodjelu mjesta u predstavničkom tijelu koje će u raspravi biti partner nadležnog tijela SCE-a u vezi s rješenjima za obavješćivanje i savjetovanje zaposlenika SCE-a te njegovih društava-kćeri i poslovnih jedinica;
- (c) funkcije i postupak obavješćivanja i savjetovanja predstavničkog tijela;
- (d) učestalost sastanaka predstavničkog tijela;
- (e) financijska i materijalna sredstva koja će se dodijeliti predstavničkom tijelu;
- (f) ako tijekom pregovora stranke sporazuma odluče odrediti jedan ili više postupaka za obavješćivanje i savjetovanje umjesto predstavničkog tijela, sporazum o provedbi tih postupaka;
- (g) ako se tijekom pregovora stranke sporazuma odluče sporazumjeti o uključenosti u poslovanje, sadržaj tog sporazuma, uključujući (ako je primjenljivo) broj članova u upravnom ili nadzornom tijelu SCE-a koje će zaposlenici imati pravo izabrati, imenovati, preporučiti ili osporiti, postupke vezane uz način izbora, imenovanja, preporuke ili osporavanja članova od strane zaposlenika te njihova prava;

(h) datum stupanja na snagu sporazuma i njegovo trajanje, slučajeve u kojima bi trebalo ponovno pregovarati i postupak za njegovo ponovno pregovaranje uključujući prema potrebi, kad se nakon stvaranja SCE-a javljaju strukturalne promjene SCE-a, njegovih društava-kćeri i poslovnih jedinica.

3. Ako odredbom koju sadrži nije drukčije određeno, sporazum ne podliježe standardnim pravilima navedenim u Prilogu.

4. Ne dovodeći u pitanje članak 15. stavak 3. točku (a), u slučaju da je SCE osnovan preustrojem, sporazum mora osigurati najmanje istu razinu svih elemenata sudjelovanja zaposlenika u upravljanju kao što je imaju oni koji postoje unutar zadruge koja će preustrojem prijeći u SCE.

5. Sporazum može predvidjeti rješenja za ovlaštenje zaposlenika za suodlučivanje na općim skupštinama ili na sastancima odjela ili sektora u skladu s člankom 9. ove Direktive i člankom 59. stavkom 4. Uredbe (EZ) br. 1435/2003.

Članak 5.

Trajanje pregovora

1. Pregovori počinju čim se posebno pregovaračko tijelo osnuje i mogu se nastaviti šest mjeseci nakon osnutka.

2. Stranke mogu odlučiti da zajedničkim sporazumom produlje pregovore nakon razdoblja iz stavka 1., ukupno do jedne godine od osnutka posebnog pregovaračkog tijela.

Članak 6.

Zakonodavstvo koje se primjenjuje na pregovarački postupak

Zakonodavstvo koje se primjenjuje na pregovarački postupak iz članka 3., 4. i 5. jest zakonodavstvo države članice u kojoj će se smjestiti registrirano sjedište SCE-a, osim ako drukčije nije uređeno ovom Direktivom.

Članak 7.

Standardna pravila

1. Radi postizanja cilja opisanog u članku 1., države članice propisuju standardna pravila za sudjelovanje zaposlenika u upravljanju koja moraju udovoljavati odredbama navedenim u Prilogu.

Standardna pravila propisana zakonodavstvom države članice u kojoj će se smjestiti registrirano sjedište SCE-a primjenjuju se od datuma registracije SCE-a u oba slučaja kada:

(a) se stranke sporazuma tako dogovore; ili ako

(b) se do krajnjeg roka utvrđenog člankom 5., nikakav sporazum nije zaključio, te:

— nadležno tijelo svake uključene pravne osobe odlučuje prihvatiti primjenu standardnih pravila u odnosu na SCE i na taj način nastaviti s registracijom SCE-a, te

— posebno pregovaračko tijelo nije donijelo odluku predviđenu člankom 3. stavkom 6.

2. Uz to, standardna se pravila utvrđena nacionalnim zakonodavstvom države članice u kojoj se obavila registracija u skladu s dijelom 3. Priloga primjenjuju jedino:

(a) u slučaju da je SCE osnovan preustrojem, ako su se pravila države članice koja se odnose na suodlučivanje zaposlenika u upravnom ili nadzornom tijelu primijenila na zadrugu koja je preustrojena u SCE;

(b) u slučaju da je SCE osnovan spajanjem ili pripajanjem:

— ako se prije registracije SCE-a jedan ili više oblika suodlučivanja u poslovanju primjenjivao u jednoj ili više uključenih zadruga koje pokrivaju najmanje 25 % ukupnog broja zaposlenika koje su one zaposlile, ili

— ako se prije registracije SCE-a jedan ili više oblika suodlučivanja u poslovanju primjenjivao u jednoj ili više uključenih zadruga koje pokrivaju manje od 25 % ukupnog broja zaposlenika koje su one zaposlile i ako tako odluči posebno pregovaračko tijelo;

(c) u slučaju da je SCE osnovan na bilo koji drugi način;

— ako se prije registracije SCE-a jedan ili više oblika suodlučivanja u poslovanju primjenjivao u jednoj ili više uključenih pravnih osoba koje pokrivaju najmanje 50 % ukupnog broja zaposlenika koje su one zaposlile, ili

— ako se prije registracije SCE-a jedan ili više oblika suodlučivanja u poslovanju primjenjivao u jednoj ili više uključenih pravnih osoba koje pokrivaju manje od 50 % ukupnog broja zaposlenika koje su one zaposlile i ako tako odluči posebno pregovaračko tijelo.

Ako postoji više od jednog oblika suodlučivanja u poslovanju unutar raznih uključenih pravnih osoba, posebno pregovaračko tijelo odlučuje koji se od tih oblika mora uspostaviti u SCE-u. Države članice mogu utvrditi pravila koja su primjenljiva ako takva odluka ne postoji što se tiče SCE-a registriranog na njihovu državnom području. Posebno pregovaračko tijelo obavješćuje nadležna tijela uključenih pravnih osoba o svim odlukama koje se donose na temelju ovog stavka.

3. Države članice mogu odrediti da se standardna pravila iz dijela 3. Priloga ne primjenjuju u slučaju utvrđenom u stavku 2. točki (b).

ODJELJAK III.

PRAVILA PRIMJENLJIVA NA SCE-e KOJE SU OSNOVALE SAMO FIZIČKE OSOBE ILI JEDNA PRAVNA OSOBA I FIZIČKE OSOBE

Članak 8.

1. U slučaju da su SCE osnove isključivo fizičke osobe ili jedna pravna osoba i fizičke osobe, koje zajedno zapošljavaju najmanje 50 zaposlenika u najmanje dvije države članice, primjenjuju se odredbe članaka od 3. do 7.

2. U slučaju da su SCE osnove isključivo fizičke osobe ili jedna pravna osoba i fizičke osobe, koje zajedno zapošljavaju manje od 50 zaposlenika, ili zapošljavaju 50 ili više zaposlenika u samo jednoj državi članici, sudjelovanje zaposlenika uređuje se na sljedeći način:

— u samom SCE-u primjenjuju se odredbe države članice registriranog ureda SCE-a, koje su mjerodavne i za druge pravne osobe iste vrste,

— u njegovim se društvima-kćerima i poslovnim jedinicama primjenjuju odredbe države članice u kojoj su smještene i koje su mjerodavne za druge pravne osobe iste vrste.

U slučaju prijelaza registriranog sjedišta SCE-a iz jedne države članice u drugu, kojim se upravlja putem suodlučivanja, prava zaposlenika na suodlučivanje nastavljaju se primjenjivati najmanje na istoj razini.

3. Ako nakon registracije SCE-a iz stavka 2. najmanje jedna trećina ukupnog broja zaposlenika SCE-a i njegovih društava-kćeri ili poslovnih jedinica u najmanje dvije različite države članice tako zatraži, ili ako ukupan broj zaposlenika dostigne ili prijeđe 50 zaposlenika u najmanje dvije države članice, primjenjuju se odredbe članaka od 3. do 7., *mutatis mutandis*. U ovom slučaju riječi „uključene pravne osobe” i „odnosna društva-kćeri ili poslovne jedinice” zamjenjuju se riječima „SCE” odnosno „društva-kćeri ili poslovne jedinice SCE-a”.

ODJELJAK IV.

UKLJUČENOST U OPĆE SKUPŠTINE ILI SASTANKE ODJELA ILI SEKTORA

Članak 9.

Ovisno o ograničenjima koja su određena člankom 59. stavkom 4. Uredbe (EZ) br. 1435/2003, zaposlenici SCE-a i/ili njihovi predstavnici imat će pravo na sudjelovanje u općoj skupštini ili, ako postoji, na sastanku odjela ili sektora, uz pravo na glasovanje, u sljedećim okolnostima:

1. kad stranke tako odluče sporazumom iz članka 4., ili
2. kad se zadruga uređena takvim sustavom preustroji u SCE, ili
3. kad je, u slučaju da je SCE osnovan na način drugačiji od preustroja, uključena zadruga bila uređena takvim sustavom i:
 - i. stranke se ne mogu sporazumjeti, kako je navedeno u članku 4., do krajnjeg roka određenog u članku 5., i
 - ii. primjenjuju se članak 7. stavak 1. točka (b) i dio 3. Priloga; i
 - iii. uključena zadruga uređena takvim sustavom ima najviši omjer suodlučivanja, u smislu članka 2. stavka (k), na snazi u uključenim zadrugama na koje se odnosi prije registracije SCE-a.

ODJELJAK V.

RAZNE ODREDBE

Članak 10.

Šutnja i povjerljivost

1. Države članice osiguravaju da članovi posebnog pregovaračkog tijela ili predstavničkog tijela i stručnjaci koji im pomažu ne budu ovlašteni za otkrivanje bilo kojih informacija koje su im date u tajnosti.

Isto se primjenjuje na predstavnike zaposlenika u kontekstu postupka obavješćivanja i savjetovanja.

Ova se obveza nastavlja primjenjivati gdje god se navedene osobe nalazile, čak i nakon isteka njihovih mandata.

2. Svaka država članica osigurava, u posebnim slučajevima i uz uvjete i ograničenja utvrđena nacionalnim zakonodavstvom, da nadzorno ili upravno tijelo SCE-a ili uključene pravne osobe osnovane na njezinu državnom području nemaju obvezu prenositi informacije čija je priroda takva da bi, u skladu s objektivnim kriterijima, ako se tako postupi, ozbiljno naštetile djelovanju SCE-a (ili, kao što može biti slučaj, uključenoj pravnoj osobi) ili njegovih društava-kćeri i poslovnih jedinica ili bi bile pristrane prema njima.

Država članica može odlučiti o takvom izuzeću koje podliježe prethodnom upravnom ili sudskom odobrenju.

3. Svaka država članica može odrediti posebne odredbe za SCE-e na svojem državnom području koje slijede izravno i ključno cilj ideološkog usmjerenja u odnosu na obavješćivanje i izražavanje mišljenja, uz uvjet da na datum usvajanja ove Direktive takve odredbe već postoje u nacionalnom zakonodavstvu.

4. U primjeni stavaka 1., 2. i 3. države članice osiguravaju upravne i žalbene postupke pred sudom, koje predstavnici zaposlenika mogu pokrenuti kad nadzorno ili upravno tijelo SCE-a ili uključene pravne osobe traži povjerljivost ili ne pruža informacije.

Takvi postupci mogu uključivati postupke čija je svrha štititi povjerljivost dotičnih informacija.

Članak 11.

Funkcioniranje predstavničkog tijela te postupak obavješćivanja i savjetovanja zaposlenika

Nadležno tijelo SCE-a i predstavničko tijelo moraju raditi zajedno u duhu suradnje uz prikladno poštovanje prema njihovim uzajamnim pravima i obvezama.

Isto se primjenjuje na suradnju između nadzornog ili upravnog tijela SCE-a i predstavnika zaposlenika u vezi s postupkom obavješćivanja i savjetovanja zaposlenika.

Članak 12.

Zaštita predstavnika zaposlenika

Članovi posebnog pregovaračkog tijela, članovi predstavničkog tijela, svi predstavnici zaposlenika koji obavljaju funkcije u okviru postupka obavješćivanja i savjetovanja te svi predstavnici zaposlenika u nadzornom ili upravnom tijelu SCE-a koji su zaposlenici SCE-a, njegovih društava-kćeri ili poslovnih jedinica ili uključene pravne osobe, pri obavljanju svojih funkcija imaju pravo na jednaku zaštitu i jamstva koja su osigurana predstavnicima zaposlenika nacionalnim zakonodavstvom i/ili praksom na snazi u njihovoj zemlji zapošljavanja.

Ovo se posebno primjenjuje na prisustvovanje sastancima posebnog pregovaračkog tijela ili predstavničkog tijela, bilo kojem drugom sastanku u okviru ugovora iz članka 4. stavka 2. točke (f) ili bilo kojem drugom sastanku upravnog ili nadzornog tijela, te na isplatu plaća članovima koji su zaposleni u uključenoj pravnoj osobi ili SCE-u ili njegovim društvima-kćerima ili poslovnim jedinicama tijekom razdoblja odsutnosti potrebnog za obavljanje njihovih dužnosti.

Članak 13.

Zloupotreba postupaka

Države članice poduzimaju primjerene mjere u skladu s pravom Zajednice kako bi se spriječila zloupotreba SCE-a u svrhu oduzimanja prava zaposlenicima na sudjelovanje u ili uskraćivanje tih prava.

Članak 14.

Poštovanje ove Direktive

1. Svaka država članica osigurava da upravljanje ustanovama SCE-a i nadzornim ili upravnim tijelima društava-kćeri te uključenim pravnim osobama koje su smještene na njezinu državnom području i predstavnicima zaposlenika ili, kao što može biti slučaj, samim zaposlenicima, bude uz pridržavanje odredbi ove Direktive, bez obzira ima li SCE registrirano sjedište na njezinu državnom području ili nema.

2. Države članice osiguravaju odgovarajuće mjere u slučaju nepridržavanja odredbi ove Direktive; posebno osiguravaju da upravni ili pravni postupci budu dostupni radi provedbe obveza koje proizlaze iz ove Direktive.

Članak 15.

Veza između ove Direktive i drugih odredbi

1. U slučaju da je SCE poduzeće na razini Zajednice ili poduzeće koje ima kontrolu nad skupinom poduzeća na razini Zajednice u smislu Direktive 94/45/EZ ili Direktive Vijeća 97/74/EZ od 15. prosinca 1997. o proširenju spomenute Direktive na Ujedinjenu Kraljevinu ⁽¹⁾, odredbe ovih direktiva i propisi koji ih prenose u nacionalno zakonodavstvo ne primjenjuju se na njih ili na njihova društva-kćeri.

Međutim, u slučaju da posebno pregovaračko tijelo odluči u skladu s člankom 3. stavkom 6. ne započeti pregovore ili završiti već započete pregovore, primjenjuju se Direktiva 94/45/EZ ili Direktiva 97/74/EZ i propisi koji ih prenose u nacionalno zakonodavstvo.

⁽¹⁾ SL L 10, 16.1.1998., str. 22.

2. Odredbe o sudjelovanju zaposlenika u tijelima društva propisane nacionalnim zakonodavstvom i/ili praksom, koje ne provode ovu Direktivu, ne primjenjuju se na SCE-e na koje se primjenjuju članci od 3. do 7.

3. Ovom Direktivom ne dovode se u pitanje:

(a) postojeća prava na sudjelovanje zaposlenika određena nacionalnim zakonodavstvom i/ili praksom u državama članicama kao što ih koriste zaposlenici SCE-a te njihovih društava-kćeri i poslovnih jedinica, osim u slučaju uključenosti zaposlenika u poslovanje tijela SCE-a;

(b) odredbe o uključenosti u tijelima utvrđenima nacionalnim zakonodavstvom i/ili praksom koje se primjenjuju na društva-kćeri jednog SCE-a ili skupine SCE-a na koje se ne primjenjuju članci od 3. do 7.

4. Radi očuvanja prava na koja se odnosi stavak 3., države članice mogu poduzeti potrebne mjere kako bi se zajamčilo da se strukture za zastupanje zaposlenika u uključenim pravnim osobama, koje će prestati postojati kao zasebne pravne osobe, održe nakon registracije SCE-a.

Članak 16.

Završne odredbe

1. Države članice donose zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s ovom Direktivom najkasnije 18. kolovoza 2006., ili osiguravaju da najkasnije do tog datuma uprava i radnici sporazumom uvedu potrebne odredbe, dok su države članice

obvezne poduzeti potrebne korake koji će im u svakom trenutku omogućavati da jamče ishode koji se nameću ovom Direktivom. One o tome odmah obavješćuju Komisiju.

2. Kada države članice donose ove mjere, te mjere prilikom njihove službene objave sadržavaju uputu na ovu Direktivu ili se uz njih navodi takva uputa. Načine tog upućivanja određuju države članice.

Članak 17.

Izvešće Komisije

Najkasnije 18. kolovoza 2009., Komisija će uz savjetovanje s državama članicama te poslovnim vodstvom i radnicima na razini Zajednice, revidirati provedbu ove Direktive i prema potrebi predložiti Vijeću odgovarajuće izmjene.

Članak 18.

Stupanje na snagu

Ova Direktiva stupa na snagu na dan objave u *Službenom listu Europske unije*.

Članak 19.

Adresati

Ova je Direktiva upućena državama članicama.

Sastavljeno u Bruxellesu 22. srpnja 2003.

Za Vijeće

Predsjednik

G. ALEMANN

PRILOG

STANDARDNA PRAVILA

(navedena u člancima 7. i 8.)

Dio 1.: Sastav tijela koje predstavlja zaposlenike

Radi postizanja cilja opisanog u članku 1., te u slučajevima iz članka 7., osniva se predstavničko tijelo u skladu sa sljedećim pravilima:

- (a) Predstavničko tijelo sastoji se od zaposlenika SCE-a te njegovih društava-kćeri i poslovnih jedinica koje biraju ili imenuju predstavnici zaposlenika iz svojih redova ili, ako takvo tijelo ne postoji, iz sveukupnog tijela zaposlenika.
- (b) Izbor ili imenovanje članova predstavničkog tijela provodi se u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i/ili praksom.

Države članice utvrđuju pravila kako bi osigurale da se broj članova, dodjela mjesta i samo predstavničko tijelo prilagode kako bi se uzele u obzir promjene koje se događaju unutar SCE-a i njegovih društava-kćeri i poslovnih jedinica. Metode koje se koriste za predlaganje, imenovanje ili biranje predstavnika zaposlenika trebaju promicati uravnoteženu zastupljenost spolova.

- (c) U slučaju da njegova veličina to jamči, predstavničko tijelo bira izborno vijeće od svojih članova, koji čine najviše tri člana.
- (d) Predstavničko tijelo donosi vlastiti poslovnik.
- (e) Članove predstavničkog tijela biraju ili imenuju proporcionalno broju zaposlenika zaposlenih u svakoj državi članici SCE i njegova društva-kćeri ili podružnice ili ustanove, dodjeljujući svakoj državi članici jedno mjesto za svaki dio zaposlenika u toj državi članici koji je jednak 10 %, ili dijelu istoga, od broja zaposlenika koje oni zapošljavaju u svim državama članicama zajedno.
- (f) Nadležno tijelo SCE-a mora biti obaviješteno o sastavu predstavničkog tijela.
- (g) Najkasnije četiri dana nakon njegova osnutka, predstavničko tijelo ispituje hoće li otvoriti pregovore o zaključivanju sporazuma iz članka 4. i 7. ili nastaviti s primjenom standardnih pravila koja su usvojena u skladu s ovim Prilogom.

Članak 3. stavci od 4. do 7. te članci 4., 5. i 6. primjenjuju se, *mutatis mutandis*, ako je donesena odluka o pregovaranju sporazuma u skladu s člankom 4., u kojem se slučaju pojam „posebno pregovaračko tijelo” zamjenjuje pojmom „predstavničko tijelo”. U slučaju da do krajnjeg roka do kojeg pregovori završavaju nije zaključen nikakav sporazum, nastavljaju se primjenjivati rješenja koja su početno usvojena u skladu sa standardnim pravilima.

Dio 2.: Standardna pravila o obavješćivanju i savjetovanju

Nadležnost i ovlasti predstavničkog tijela uspostavljene u SCE-u uređeni su prema sljedećim pravilima:

- (a) Nadležnost predstavničkog tijela ograničava se na pitanja koja se tiču samog SCE-a i svih njegovih društava-kćeri ili poslovnih jedinica smještenih u drugoj državi članici ili onih koja prelaze ovlasti tijela koja donose odluke u jednoj državi članici.
- (b) Bez obzira na sastanke koji su se održali na temelju stavka (c), predstavničko tijelo ima pravo na obavješćivanje i savjetovanje te, u tu svrhu, sastajanje s nadležnim tijelom SCE-a najmanje jednom godišnje, na temelju redovitih izvješća koja sastavlja nadležno tijelo, o napretku u poslovanju SCE-a i njegovim izgledima. O tome se obavješćuju lokalne uprave.

Nadležno tijelo SCE-a izrađuje predstavničkom tijelu dnevni red sastanaka upravnog ili, prema potrebi, upravljačkog i nadzornog tijela te primjerke svih dokumenata koji se dostavljaju na općoj skupštini njegovih članova.

Sastanak se posebno odnosi na strukturu, gospodarsku i financijsku situaciju, vjerojatan razvoj poslovanja te proizvodnje i prodaje, inicijativu s obzirom na socijalnu odgovornost poduzeća, situaciju i vjerojatan trend zapošljavanja, ulaganja i značajne promjene koje se tiču organizacije, uvođenja novih načina rada ili proizvodnih postupaka, prijenosa proizvodnje, spajanja, smanjenja broja ljudi ili zatvaranja poduzeća, ustanova ili njihovih važnih dijelova i kolektivnog viška zaposlenika.

- (c) U slučaju iznimnih prilika koje utječu na interese zaposlenika u značajnoj mjeri, posebno u slučaju preseljenja, zatvaranja poslovnih jedinica ili poduzeća ili kolektivnih viškova zaposlenika, predstavničko tijelo ima pravo biti obaviješteno. Predstavničko tijelo ili, u slučajevima u kojima tako odluči posebno zbog žurnosti, izborno vijeće, ima pravo sastati se na zahtjev nadležnog tijela SCE-a ili bilo koje primjerene razine poslovnog vodstva unutar SCE-a koje ima vlastite ovlasti za donošenje odluka, radi informiranja i savjetovanja o mjerama koje značajno utječu na interese zaposlenika.

Ako nadležno tijelo odluči ne djelovati u skladu s mišljenjem koje je izrazilo predstavničko tijelo, to tijelo nema pravo sastati se s nadležnim tijelom s ciljem postizanja dogovora.

U slučaju sastanka koji je organiziran s parlamentarnim odborom, predstavnici predstavničkog tijela koji predstavljaju zaposlenike na koje izravno utječu predmetne mjere također imaju pravo sudjelovanja.

Gore navedeni sastanak ne utječe na pravo prednosti nadležnog tijela.

- (d) Države članice mogu odrediti pravila o predsjedavanju na sastancima o obavješćivanju i savjetovanju.

Prije bilo kojeg sastanka s nadležnim tijelom SCE-a, predstavničkim tijelom ili izbornim vijećem, prema potrebi proširenim u skladu s trećim podstavkom stavka (c), smatra se da ima pravo na sastajanje bez prisutnosti predstavnika nadležnog tijela.

- (e) Ne dovodeći u pitanje članak 10., članovi predstavničkog tijela obavješćuju predstavnike zaposlenika SCE-a te njegovih društava-kćeri i poslovnih jedinica o sadržaju postupka obavješćivanja i savjetovanja.
- (f) Predstavničkom tijelu ili izbornom vijeću mogu pomagati stručnjaci prema njihovu izboru.
- (g) U onoj mjeri u kojoj je potrebno za ispunjavanje njihovih zadaća, članovi predstavničkog tijela imaju pravo na neradno vrijeme za usavršavanje bez gubitka na plaći.
- (h) Troškove predstavničkog tijela snosi SCE, koji osigurava članovima tijela potrebna financijska i materijalna sredstva kako bi im se omogućilo da obavljaju svoje dužnosti na primjeren način.

Ako nije drukčije dogovoreno, SCE posebno snosi trošak organiziranja sastanaka i osigurava sredstva za prevođenje te smještaj i putne troškove članova predstavničkog tijela i izbornog vijeća.

U skladu s ovim načelima, države članice mogu odrediti proračunska pravila koja se tiču djelovanja predstavničkog tijela. Ona mogu pogotovo ograničiti financiranje tako da pokriju samo jednog stručnjaka.

Dio 3.: Standardna pravila za suodlučivanje

Sudjelovanje zaposlenika u poslovanje SCE-a uređuju sljedeće odredbe:

- (a) U slučaju da je SCE osnovan preustrojem, ako se pravila država članica koja se odnose na suodlučivanje zaposlenika u upravnom ili nadzornom tijelu primjenjuju prije registracije, svi aspekti suodlučivanja zaposlenika nastavljaju se primjenjivati na SCE. Stavak (b) se primjenjuje *mutatis mutandis* u tu svrhu.
- (b) U drugim slučajevima u kojima je SCE osnovan, zaposlenici SCE-a, njegovih društava-kćeri i poslovnih jedinica i/ili njegova predstavničkog tijela imaju pravo birati, imenovati, preporučiti ili osporiti imenovanje broja članova upravnog ili nadzornog tijela SCE-a koji je jednak najvišem omjeru na snazi u odnosnim uključenim društvima prije registracije SCE-a.

- (c) Ako nijedna uključena pravna osoba nije uređena pravilima o suodlučivanju prije registracije SCE-a, od njih se neće zahtijevati da donesu odredbe o suodlučivanju zaposlenika.
- (d) Predstavničko tijelo odlučuje o dodjeli mjesta u upravnom ili nadzornom tijelu članovima koji predstavljaju zaposlenike iz različitih država članica ili na način na koji zaposlenici SCE-a mogu preporučiti ili osporiti imenovanje članova tih tijela prema omjeru zaposlenika SCE-a u svakoj državi članici. Ako zaposlenici jedne ili više država članica nisu pokriveni ovim proporcionalnim kriterijem, predstavničko tijelo imenuje člana iz jedne od tih država članica, posebno države članice registriranog sjedišta SCE-a, ako je to prikladno. Svaka država članica može utvrditi raspored mjesta dobivenih unutar upravnog ili nadzornog tijela.
- (e) Svaki član upravnog tijela ili, prema potrebi, nadzornog tijela SCE-a kojeg je izabralo, imenovalo ili preporučilo predstavničko tijelo ili, ovisno o prilikama, ako su to isto učinili zaposlenici, postaje punopravni član s istim pravima i obvezama kao članovi koji predstavljaju članove zadruga, uključujući pravo glasa.
-